

Tomáš Moravec, Lucie Andreisová

OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI

pohledem

Corporate Governance

- Obchodní společnosti
- Řízení a správa kapitálových společností (Corporate Governance)
- Povinnost péče řádného hospodáře a pravidlo podnikatelského úsudku
- Program compliance jako účinný nástroj dobrého řízení a správy kapitálových společností

Tomáš Moravec, Lucie Andreisová

OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI

pohledem

Corporate Governance

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována ani šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Edice Právo pro praxi

JUDr. Ing. Tomáš Moravec, Ph.D., Ing. Lucie Andreisová, Ph.D.

Obchodní společnosti pohledem Corporate Governance

Vydala GRADA Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
tel.: 234 264 401, fax 234 264 400
www.grada.cz
jako svou 7990. publikaci

Realizace obálky Vojtěch Kočí
Sazba Jan Šístek
Odpovědná redaktorka Ing. Michaela Průšová
Počet stran 312
První vydání, Praha 2021
Vytiskla TISKÁRNA V RÁJI, s.r.o., Pardubice

© GRADA Publishing, a.s., 2021

ISBN 978-80-271-4169-2 (ePub)
ISBN 978-80-271-4168-5 (pdf)
ISBN 978-80-271-1217-3 (print)

Obsah

O autorech	11
Předmluva	12
Seznam zkratek	13
1. Pojem a povaha obchodních společností	15
2. Právní úprava obchodních společností	21
3. Obecná úprava obchodních společností	24
3.1 Vklad do obchodní společnosti	25
3.1.1 Pojem vkladu	25
3.1.2 Správce vkladů	26
3.2 Podíl	27
3.2.1 Podíl na zisku	27
3.2.2 Vypořádací podíl	28
3.2.3 Podíl na likvidačním zůstatku	29
3.2.4 Omezení výplaty zdrojů společnosti	29
3.2.5 Nakládání s podílem	30
4. Orgány obchodních společností	31
4.1 Dělení orgánů	31
4.2 Členství v orgánech	32
4.2.1 Úvod	32
4.2.2 Rozhodování orgánů obchodní společnosti	34
4.2.3 Pravidla jednání členů orgánů	34
4.2.4 Smlouva o výkonu funkce	36
4.2.5 Vyloučení člena statutárního orgánu z výkonu funkce	37
5. Regulace koncernu	39
5.1 Ovlivnění	39
5.2 Koncern	41
5.3 Zpráva o vztazích	42
6. Veřejná obchodní společnost	44
6.1 Práva a povinnosti společníků	45
6.2 Vnitřní uspořádání společnosti	47
6.3 Členství ve veřejné obchodní společnosti	47
6.4 Zrušení veřejné obchodní společnosti	48

Obchodní společnosti pohledem Corporate Governance

7. Komanditní společnost	50
7.1 Práva a povinnosti společníků	52
7.2 Vnitřní uspořádání společnosti	54
7.3 Členství v komanditní společnosti	55
7.4 Zrušení komanditní společnosti	56
8. Společnost s ručením omezeným	58
8.1 Podíl společníka	58
8.2 Založení a vznik společnosti s ručením omezeným	59
8.3 Práva a povinnosti společníka	61
8.3.1 Obecné povinnost	61
8.3.2 Vkladová povinnost	61
8.3.3 Povinnost ručení	62
8.3.4 Příplatková povinnost	62
8.3.5 Povinnost odevzdat kmenový list	63
8.3.6 Právo na podíl na zisku	63
8.3.7 Hlasovací právo	63
8.3.8 Právo na informace	64
8.3.9 Společnická žaloba	64
8.3.10 Práva kvalifikovaných společníků	65
8.4 Systém vnitřního uspořádání	65
8.4.1 Valná hromada	66
8.4.2 Svolání valné hromady	66
8.4.3 Průběh valné hromady	68
8.4.4 Neplatnost valné hromady	69
8.4.5 Statutární orgán	69
8.4.6 Dozorčí rada	70
8.4.7 Výbor pro audit	71
8.5 Zánik účasti společníka ve společnosti	72
8.5.1 Vystoupení společníka	72
8.5.2 Dohoda o ukončení účasti společníka	73
8.5.3 Vyloučení společníka	73
8.5.4 Zrušení účasti společníka soudem	73
8.5.5 Kaduční řízení	74
8.5.6 Převod podílu	75
8.6 Zvýšení základního kapitálu	75
8.6.1 Zvýšení základního kapitálu převzetím vkladové povinnosti	76
8.6.2 Zvýšení základního kapitálu z vlastních zdrojů	77
8.7 Snížení základního kapitálu	77
9. Akciová společnost	79
9.1 Založení a vznik akciové společnosti	80
9.1.1 Ochrana věřitelů po vzniku akciové společnosti	82
9.2 Akcie	82
9.3 Práva a povinnosti akcionáře	86
9.3.1 Vkladová povinnost	86
9.3.2 Právo na podíl na zisku	86

9.3.3	Hlasovací právo	87
9.3.4	Právo na vysvětlení a informace	87
9.3.5	Právo uplatňovat návrhy a protináměry	88
9.3.6	Práva kvalifikovaných akcionářů	88
9.3.7	Nucený přechod účastnických cenných papírů	90
9.3.8	Právo na odkup	90
9.4	Systém vnitřního uspořádání	91
9.4.1	Valná hromada	91
9.4.2	Svolání valné hromady	92
9.4.3	Průběh valné hromady	96
9.4.4	Neplatnost valné hromady	97
9.4.5	Dualistický systém	98
9.4.6	Monistický systém	101
9.4.7	Výbor pro audit	103
9.5	Zvýšení základního kapitálu	104
9.5.1	Zvýšení základního kapitálu upsáním nových akcií	105
9.5.2	Zvýšení základního kapitálu z vlastních zdrojů	106
9.5.3	Podmíněně zvýšení základního kapitálu	106
9.5.4	Snížení základního kapitálu	107
9.5.5	Snížení jmenovité hodnoty	107
9.5.6	Vzetí akcií z oběhu	107
9.5.7	Upuštění od vydání nesplacených akcií	108
9.6	Zrušení a zánik společnosti	108
10.	Řízení a správa obchodních korporací (corporate governance)	110
10.1	Úvod	110
10.2	Pojem <i>corporate governance</i>	110
10.3	Historický exkurs	112
10.4	Principy a prostředky regulace	112
10.5	Nástroje <i>corporate governance</i>	114
10.6	Kodexy <i>corporate governance</i>	116
10.7	<i>Corporate governance</i> z pohledu práva a compliance	118
10.8	Shrnutí	119
11.	Povinnost péče řádného hospodáře a pravidlo podnikatelského úsudku	121
11.1	Geneze institutu péče řádného hospodáře v českém korporacním právu a jeho aktuální podoba	121
12.	Vymezení institutu péče řádného hospodáře dle české právní teorie	137
13.	Povinnost člena statutárního orgánu české obchodní korporace jednat při výkonu funkce s péčí řádného hospodáře	145
13.1	Úvod	145
13.2	Základní zásady a aspekty stávající právní úpravy	145
13.3	Pojem péče řádného hospodáře	150
13.4	Odpovědnost za selhání delegovaných složek	153

Obchodní společnosti pohledem Corporate Governance

13.5	Posuzování povinnosti jednat při výkonu funkce člena statutárního orgánu obchodní společnosti s péčí řádného hospodáře a důkazní břemeno	155
13.6	Povinnost loajality	158
13.7	Povinná osoba	163
13.8	Presumované porušení	163
13.9	Shrnutí	164
14.	Zvláštní (kvalifikované) případy povinnosti člena statutárního orgánu české obchodní korporace jednat při výkonu funkce s péčí řádného hospodáře a pravidlo podnikatelského úsudku	167
14.1	Úvod	167
14.2	Pravidlo podnikatelského úsudku	167
14.2.1	Úvod	167
14.2.2	Riziko a podnikatelský (obchodní) úsudek	168
14.2.3	Myšlenková východiska pravidla podnikatelského úsudku a systém jeho právní úpravy v soudobém českém korporacním právu	175
14.2.4	Podstata a koncepce pravidla podnikatelského úsudku ve vybraných zahraničních jurisdikcích	184
14.3	Shrnutí	187
15.	Judikатурní vymezení povinnosti péče řádného hospodáře a pravidla podnikatelského úsudku	190
15.1	Judikатурní vymezení povinnosti péče řádného hospodáře	190
15.2	Judikатурní vymezení pravidla podnikatelského úsudku	196
15.3	Shrnutí	196
16.	Soukromoprávní odpovědnost člena statutárního orgánu za porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře	199
16.1	Úvod	199
16.2	Povinnost k náhradě škody (újmy)	202
16.3	Vydání prospěchu	206
16.4	Další důsledky	207
16.5	Shrnutí	208
17.	Vybrané (obecné) povinnosti statutárních „ředitelů“ při řízení a správě britských obchodních korporací	210
17.1	Úvod	210
17.2	Přehled obecných povinností	210
17.3	Shrnutí	218
18.	Program compliance jako účinný nástroj dobrého řízení a správy obchodních korporací	220
18.1	Úvodem	220
18.2	Co je to compliance a k čemu slouží?	222
18.3	Vnitřní a vnější dopady „non-compliance“	237

18.4	Geneze a následný vývoj problematiky compliance	239
18.5	Povinnost nebo program, který je takřkajíc „nice-to-have“?	243
18.6	Shrnutí	245
19.	Efektivní implementace interního programu compliance	247
19.1	Postavení compliance, proporcionalita, nastavení interní řídicí a vlastnické struktury („governance“) a odpovídající zdroje	247
19.2	Analýza a řízení rizik	260
19.3	Interní řídicí dokumentace a etické kodexy	262
19.4	Nastavení systému vnitřních kontrol a dalších interních (kontrolních) postupů a procesů	268
19.5	Školení a komunikace	271
19.6	Dohled, monitoring, zajištění a související nástroje	273
19.7	Reporting	276
19.8	Oznamovací mechanismy a interní vyšetřování	277
19.9	Podpora programu compliance ze strany (nejen) nejvyššího vedení příslušné obchodní korporace	278
19.10	Měření efektivity vnitřních compliance programů	279
19.11	Shrnutí	280
20.	Vybrané oblasti zájmu interního programu compliance v podnikatelské (korporační) praxi	283
20.1	Úvod	283
20.2	Protikorupční program	283
20.3	Soutěžní compliance	286
20.4	Whistleblowing	289
20.5	Shrnutí	295
Literatura	298

O autorech

Ing. Lucie Andreisová, Ph.D.

Je absolventkou magisterského studijního programu Podnikání a právo na FMV VŠE v Praze. Na KPEP, kde od roku 2012 aktivně přednáší, dokončila v roce 2017 doktorský studijní program Obchodní a mezinárodní hospodářské právo s užším zaměřením na řízení a správu obchodních korporací a jejich vnitřní kontrolní mechanismy. Této problematice se rovněž věnuje ve své profesní praxi, kdy po dobu přibližně pěti let zastřešovala agendu compliance, corporate governance a následně také řízení podnikatelských rizik ve společnosti Vodafone Czech Republic. V roce 2015 rovněž působila na pozici senior compliance specialistky v odboru Compliance společnosti Komerční banka, a v letech 2017–2018 pak na pozici compliance manažerky ve Vodafone Group, britské centrále Vodafone v Londýně. Aktuálně je zaměstnána na pozici ředitelky compliance a etiky pro region střední Evropy ve společnosti Tesco Stores, kde v minulosti rovněž působila jako vedoucí manažerka IT bezpečnosti a bezpečnosti informací. Od roku 2017 je odbornou asistentkou na KPEP a členkou mezinárodní compliance asociace. Na ICA v roce 2018 ukončila roční postgraduální studium zakončené získáním profesní certifikace „ICA UK Advanced Diploma in Governance, Risk and Compliance“.

JUDr. Ing. Tomáš Moravec, Ph.D.

Je absolventem Právnické fakulty UK v Praze a Vysoké školy ekonomické v Praze. Je odborným asistentem na Vysoké škole ekonomické, Katedře podnikového a evropského práva a dále působí v advokacii, kde je jeho hlavní pracovní náplní problematika obchodního, insolvenčního a exekučního práva. Zkušenosti získával i v podnikové sféře, kde působil v orgánech několika obchodních společností. Také je autorem několika článků z oblasti obchodního práva, insolvenčního práva a spoluautorem komentáře k insolvenčnímu zákonu.

Autorská poznámka:

Tato monografie vznikla v rámci řešení projektu IGA VŠE, F2/14/2019 Pět let po rekonstrukci – pět let zkušeností, inspirací a otázek.

Předmluva

Problematika dobré správy společností se prolíná různými oblastmi právních odvětví, přičemž se nejvíce dotýká korporálního práva. Publikace přináší náhled na problematiku jednotlivých obchodních společností a následně podrobně přibližuje problematiku *corporate governance* a compliance ve vzájemných souvislostech. Publikace pojednává o právní úpravě jednotlivých typů obchodních společností, aby byl najisto postaven právní rámec a pravidla, která mají být dodržována v rámci principů dobré správy a která je potřeba zahrnout do programů compliance. I když se primárně hovoří o tom, že pravidla *corporate governance* se týkají kapitálových společností, problematika péče řádného hospodáře a dodržování právních či etických pravidel nebo deliktů odpovědnost v rámci oblasti compliance dopadá i na společnosti osobní.

Cílem publikace je nastínit základní úpravu korporálního práva dopadající na obchodní společnosti a doplnit tuto úpravu o problematiku dobré správy korporací a compliance. V první části je podán přehled o základních institucích korporálního práva, následují osobní společnosti a kapitálové společnosti. Autoři považovali za žádoucí nejprve vymezit základní legislativní úpravu obchodních společností a následně pojednat o problematice *corporate governance* a problematice compliance. S ohledem na rozsah publikace není podán zevrubný výklad o všech oblastech korporálního práva, ale o těch, které považují za stěžejní i s dopadem na problematiku *corporate governance*.

Publikace vychází z novel účinných k 1. 1. 2021 a předpisů zasahujících do této oblasti. Oproti klasickým publikacím na toto téma staví na praktických zkušenostech autorů v daných oblastech.

Publikace je určena široké odborné veřejnosti zabývající se problematikou obchodních společností a dobré správy společností. Důraz klade také na problematiku compliance a jednotlivé oblasti vzájemně propojuje.

Praha, leden 2021

Seznam zkratk

AICPA	<i>American Institute of Certified Public Accountants</i>
AML	<i>Anti-Money Laundering</i> (prevence praní špinavých peněz)
BJR	Pravidlo podnikatelského úsudku (<i>business judgement rule</i>)
BOZP	Bezpečnost a ochrana zdraví při práci
Britský zákon o obchodních společnostech z roku 1985	<i>Companies Act 1985</i>
Britský zákon o obchodních společnostech z roku 2006	<i>Companies Act 2006</i>
CDDA	<i>Company Directors Disqualification Act 1986</i> (britský zákon o diskvalifikaci ředitelů z roku 1986)
CEO	<i>Chief Executive Officer</i> (generální ředitel)
CFO	<i>Chief Financial Officer</i> (finanční ředitel)
CFT	<i>Counter Financing of Terrorism</i> (boj proti financování terorismu)
CLR	<i>Company Law Review</i> (řídící skupina pro projednávání britského zákona o obchodních společnostech z roku 2006)
CM	<i>Consequence Management</i> (řízení následků porušení aplikovatelných pravidel a předpisů)
EK	Evropská komise
ERM	<i>Enterprise Risk Management</i> (řízení podnikatelských rizik)
EU (Unie)	Evropská unie
FCPA	<i>Foreign Corrupt Practices Act</i> (americký protikorupční zákon)
FRC	<i>Financial Reporting Council</i> (britský regulátor corporate governance)
FSGO	<i>The Federal Sentencing Guidelines for Organizations</i>
Hospodářský zákoník	Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
HR	<i>Human Resources</i> (lidské zdroje)
IT	<i>Information Technology</i>
Nejvyšší soud	Nejvyšší soud České republiky
ObčZ (občanský zákoník)	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObchZ (obchodní zákoník)	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OECD	<i>Organisation for Economic Cooperation and Development</i> (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)

Obchodní společnosti pohledem Corporate Governance

OZ	Zákon č. 40/1964, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Rejstříkový zákon	Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění pozdějších předpisů
ŘKS	Řídicí a kontrolní systém
Sb.	Sbírka zákonů České republiky
SEC	<i>Securities and Exchange Commission</i> (americká dohledová instituce)
SOX	Americký <i>Sarbanes-Oxley Act</i>
Sp. zn.	Spisová značka
Trestní řád (TŘ)	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
Trestní zákoník (TZ)	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
UK	<i>United Kingdom</i>
ÚOHS	Úřad pro ochranu hospodářské soutěže
USA	<i>United States of America</i>
USD	Americký dolar
USSC	<i>United States Sentencing Commission</i>
Ústava ČR	Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o auditorech	Zákon č. 93/2009 Sb., o auditorech a o změně některých zákonů (zákon o auditorech), ve znění pozdějších předpisů
Zákon o ochraně hospodářské soutěže	Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o ochraně osobních údajů	Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákoník práce	Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
ZOK (Zákon obchodních korporací)	Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
ZTOPO (zákon o trestní odpovědnosti právnických osob)	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
Zvláštní korporace	Obchodní korporace se zvláštním právním režimem

1. Pojem a povaha obchodních společností

Obchodní společnosti patří spolu s družstvy mezi obchodní korporace ve smyslu § 1 ZOK. V rámci členění tvoří obchodní korporace se spolky korporace, což jsou společenství osob. Korporace jsou jedním z druhů právnických osob. I na právnickou osobu tvořenou jediným členem se hledí jako na korporaci. Právě i toto členění musíme zdůraznit, jelikož pak souvisí s aplikací jednotlivých ustanoveních jak na obchodní společnosti, tak na principy dobré správy a compliance.

Právnická osoba je v současném zákonu o obchodních korporacích založena na fikční teorii.¹ Právnická osoba je totiž organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Jedná se tak o právem vytvořený subjekt, který má právní osobnost od svého vzniku do svého zániku. Jednou ze základních povinností právnických osob je povinnost vést spolehlivé záznamy o svých majetkových poměrech, i když nejsou povinny vést účetnictví. Podle povahy právnické osoby pak bude odpovídat příslušná evidence majetkových poměrů či na tuto evidenci budou dopadat zvláštní předpisy, jako je zákon o dani z příjmu fyzických a právnických osob nebo zákon o účetnictví.

V rámci právní úpravy právnických osob je nutno zmínit základní princip oddělení majetku členů právnické osoby a majetku ve vlastnictví členů právnické osoby, kterou u obchodních společností vyjadřuje § 1 odst. 2 ZOK.² Společníci jednotlivých obchodních společností tedy nejsou podílovými spoluvlastníky (spolumajiteli) majetku obchodní společnosti, ale jejich vztah k obchodní společnosti a k jejímu majetku je vymezen souborem práv a povinností plynoucích z účasti ve společnosti.

Okamžik vzniku právnické osoby je spojen se zápisem do příslušného rejstříku podle § 120 ObčZ, což je v případě obchodních společností obchodní rejstřík. Se zápisem právnické osoby do obchodního rejstříku se pojí principy, na kterých jsou zápisy založeny. Jedná se o princip formální publicity, tedy že soud uveřejní údaje o zapsané osobě a listiny uložené ve sbírce listin způsobem umožňujícím dálkový přístup a umožní získat úředně ověřený elektronický opis. Dále platí princip materiální publicity, na základě kterého nemůže proti

¹ Černá, S., Štenglová, I., Pelikánová, I. a kol. Právo obchodních korporací. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 39.

² Srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 4185/2014, ze dne 8. 4. 2015 nebo usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 54/2015, ze dne 18. 2. 2015.

Obchodní společnosti pohledem Corporate Governance

osobě, která jedná v důvěře o údajích zapsaných do obchodního rejstříku, namítnout ten, jehož se zápis týká, že zápis neodpovídá skutečnosti. Údaje a obsah listin, jejichž zveřejnění zákon ukládá, může zapsaná osoba namítat vůči třetím osobám až od okamžiku jejich zveřejnění, ledaže by prokázala, že třetí osobě byly známy dříve. Těchto údajů a obsahu listin se však zapsaná osoba nemůže dovolávat u jednání uskutečněných do šestnáctého dne po zveřejnění, jestliže třetí osoba prokáže, že o nich nemohla vědět.

Vznik právnické osoby probíhá ve dvou fázích, a to nejprve ustavení a následně vznik. Právnickou osobu lze ustavit zakladatelským právním jednáním, zákonem, rozhodnutím orgánu veřejné moci, popřípadě jiným způsobem, který stanoví jiný právní předpis. Zakladatelské právní jednání určí alespoň název, sídlo právnické osoby, předmět činnosti, jaký má právnická osoba statutární orgán a jak se vytváří, nestanoví-li to zákon přímo. Určí též, kdo jsou první členové statutárního orgánu. Pro zakladatelské právní jednání se vyžaduje písemná forma. Právnická osoba vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku. V případě, že je právnická osoba zřízena zákonem, vzniká dnem nabytí jeho účinnosti, nestanoví-li zákon den pozdější.

Při ustavení, resp. založení obchodních společností je nutno vymezit základní znaky právnické osoby. Znakem právnických osob je název, který musí odlišit právnickou osobu od jiné osoby a obsahovat označení její právní formy a nesmí být klamavý. U obchodních společností se název zapsaný do obchodního rejstříku označuje pojmem obchodní firma. Název může obsahovat jméno člověka, k němuž má právnická osoba zvláštní vztah. Je-li člověk živ, lze užit jeho jméno v názvu právnické osoby jen s jeho souhlasem. Dále je nutno vymezit sídlo, a to adresou nebo alespoň označením obce, ve které bude umístěno v zakladatelském jednání. Nenaruší-li to klid a pořádek v domě, může být sídlo i v bytě. Každý se může dovolat skutečného sídla právnické osoby. Sídlo je možné i přemístit za splnění zákonných podmínek do zahraničí nebo ze zahraničí na území České republiky.

Fakultativně může být určen účel právnickou osobu, kterou lze ustavit ve veřejném nebo v soukromém zájmu. Tato její povaha se posuzuje podle hlavní činnosti právnické osoby.

Právnická osoba může jednat i před svým vznikem. Osoba, která takto jedná za právnickou osobu, je z jednání zavázána sama a právnická osoba může do tří měsíců od svého vzniku takováto jednání převzít. V takovém případě platí, že je z těchto jednání oprávněna a zavázána od počátku právnická osoba. Následně právnická osoba musí dát najevo, že tak učinila. Tato jednání je nutno posuzovat i prizmatem dobré správy, jednak osoba jednající za společnost před vznikem musí dodržet příslušná pravidla a taktéž i osoby schvalující, zda má obchodní společnost tato jednání převzít.

Po vzniku právnické osoby se nelze domáhat určení, že nevznikla, a nelze z toho důvodu zrušit zápis právnické osoby do veřejného rejstříku. Pokud došlo při založení právnické

osoby k chybě, může být prohlášena za neplatnou. Právní osobou, tedy i obchodní společnost lze podle § 129 ObčZ prohlásit za neplatnou tehdy, když:

- zakladatelské právní jednání chybí
- zakladatelské právní jednání nemá náležitosti nezbytné pro právní existenci právnické osoby, kterými jsou pro obchodní společnost uvedeny:
 - obchodní firmy,
 - výše vkladů,
 - celkové výše upsaného základního kapitálu a
 - předmětu podnikání nebo činnosti,
- právnická osoba je založena za nezákonným účelem, přičemž nesmí být založena za účelem
 - popření nebo omezení osobních, politických nebo jiných práv osob pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení,
 - rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti,
 - podpora násilí nebo
 - řízení orgánu veřejné moci nebo výkonu veřejné správy bez zákonného zmocnění.
- právnickou osobu založilo méně osob, než je k tomu podle zákona třeba.

Zákon o obchodních korporacích doplňuje ustanovení o neplatnosti obchodní korporace o další důvody a prohlásí obchodní společnost za neplatnou v případě:

- nebyla-li společenská forma pořízena v předepsané formě, u osobních společností s úředně ověřenými podpisy a u kapitálových společností ve formě notářského zápisu,
- nebyla-li dodržena ustanovení o výši nejnižšího splacení základního kapitálu, nebo
- zjistí-li nezpůsobilost k právním jednáním všech zakládajících společníků.

Právní osobnost zaniká se zánikem právnické osoby. Zániku právnické osoby musí předcházet její zrušení.

Právnická osoba se zrušuje právním jednáním, uplynutím doby, rozhodnutím orgánu veřejné moci nebo dosažením účelu, pro který byla ustavena, a z dalších důvodů stanovených zákonem. O dobrovolném zrušení rozhoduje příslušný orgán, u obchodních společností to je nejvyšší orgán.

Zrušení právnické osoby může proběhnout s likvidací, nebo na základě přeměny. Účelem likvidace je vypořádat majetek zrušené právnické osoby (likvidační podstatu), vyrovnat dluhy věřitelům a naložit s čistým majetkovým zůstatkem, jenž vyplyne z likvidace (s likvi-

Obchodní společnosti pohledem Corporate Governance

dačním zůstatkem), podle zákona. Přeměnou se na základě zákona o přeměnách obchodních společností a družstev rozumí fúze společnosti nebo družstva, rozdělení společnosti, převod jmění na společníka, změna právní formy a přeshraniční přemístění sídla.

Soud na návrh toho, kdo na tom osvědčí právní zájem, nebo i bez návrhu, zruší právnickou osobu a nařídí její likvidaci, jestliže:

- vyvíjí nezákonnou činnost v takové míře, že to závažným způsobem narušuje veřejný pořádek,
- již nadále nespĺňuje předpoklady vyžadované pro vznik právnické osoby zákonem,
- nemá déle než dva roky statutární orgán schopný usnášet se, nebo
- tak stanoví zákon.

Prohlášení likvidace na základě rozhodnutí soudu je sankcí za porušování zákonných povinností a v tomto případě nelze likvidaci na návrh společníků zrušit. Možným řešením je, že likvidovaná společnost projde procesem přeměny. Pravděpodobné bude, že společnost zrušená na základě rozhodnutí nebude dodržovat ani etická pravidla corporate governance či compliance, jinak by nemohla vyvíjet protiprávní činnost.

Zákon o obchodních korporacích rozšiřuje u obchodních společností okruh osob, které mohou podat návrh na zrušení společnosti, a okruh důvodů, pro které může soud nařídít likvidaci. Návrh může podat i státního zastupitelství, pokud na tom shledá závažný veřejný zájem. Soud nařídí likvidaci obchodní společnosti také v případě, že:

- pozbyla všechna podnikatelská oprávnění; to neplatí, byla-li založena i za účelem správy vlastního majetku nebo za jiným účelem než podnikání,
- není schopna po dobu delší než 1 rok vykonávat svou činnost a plnit tak svůj účel,
- nemůže vykonávat svou činnost pro nepřekonatelné rozpory mezi společníky, nebo
- provozuje činnost, kterou podle jiného právního předpisu mohou vykonávat jen fyzické osoby, bez pomoci těchto osob.

Umožňuje-li zákon soudu zrušit právnickou osobu z důvodu, který lze odstranit, soud jí před vydáním rozhodnutí stanoví přiměřenou lhůtu k odstranění nedostatků. Konečnou zprávu o průběhu likvidace, návrh na použití likvidačního zůstatku a účetní závěrku předloží likvidátor také nejvyššímu orgánu obchodní společnosti.

Právnická osoba zapsaná do veřejného rejstříku zaniká dnem výmazu z veřejného rejstříku. Právnická osoba, která nepodléhá zápisu do veřejného rejstříku, zaniká skončením likvidace. Při likvidaci je hlavní postavou likvidátor, který nabývá působnosti statutárního orgánu okamžikem svého povolání. Za řádný výkon funkce likvidátor odpovídá stejně jako člen statutárního orgánu.

Jak bylo řečeno výše, obchodní společnosti patří do skupiny právnických osob, které jsou založeny na společenství osob, tedy korporací. V rámci důvodové zprávy je korporace chápána jako otevřená struktura vystavěná na bázi obligace, tedy jako struktura proměnná, a cílem regulace je zajistit její fungování a dále ochranu slabších nebo méně informovaných stran (minority, věřitelé). Tyto principy se promítají jednak v povinnosti loajality ke korporaci, kdy se její člen vůči korporaci zavazuje chovat čestně a zachovávat její vnitřní řád. Na druhou stranu korporace nesmí svého člena bezdůvodně zvýhodňovat ani znevýhodňovat a musí šetřit jeho členská práva i oprávněné zájmy. V případě zneužití hlasovacího práva k újmě celku může soud na návrh toho, kdo prokáže právní zájem, rozhodnout, že k hlasu tohoto člena nebude pro určitý případ přihlížet. Návrh je nutno podat v prekluzivní lhůtě tří měsíců ode dne, kdy k zneužití hlasu došlo.

Shodné postavení společníků zohledňuje taktéž princip reflexní náhrady škody, kdy domáhá-li se člen korporace náhrady škody, lze povinnost nahradit škodu škůdci uložit jen vůči korporaci, zejména pokud je dostatečně zřejmé, že se takovým opatřením vyrovná i škoda na znehodnocené účasti.

Korporace se dělí na spolky upravené v ustanovení § 214 a násl. ObčZ, zakládané primárně za nepodnikatelským účelem, a obchodní korporace upravené v zákoně o obchodních korporacích, zakládané za účelem podnikatelským. Korporace jakožto samostatné entity je nutno odlišovat i od societ, tedy společností, které nemají samostatnou právní subjektivitu. V českém právním řádu societu představuje společnost upravená v ustanoveních § 2716 a následujících ObčZ, kdy se sdružuje několik osob za společným účelem činnosti nebo věci, a dále tichá společnost upravená v ustanoveních § 2747 a násl. ObčZ, ve které se tichý společník zavazuje ke vkladu, kterým se bude podílet po celou dobu trvání tiché společnosti na výsledcích podnikání podnikatele, a podnikatel se zavazuje platit tichému společníkovi podíl na zisku.

Obchodní korporace jsou obchodní společnosti a družstva. Obchodní společnosti jsou uzavřená společenství osob na rozdíl od družstev, která se považují za otevřená společenství osob. Základním kritériem je možnost přijmout nového společníka bez změny stanov při splnění stanovených podmínek.

Zákon o obchodních korporacích reguluje čtyři typy obchodních společností, které dělí na dvě kategorie, a to osobní a kapitálové. Osobními společnostmi jsou veřejná obchodní společnost a komanditní společnost. Kapitálovými společnostmi jsou společnost s ručením omezeným a akciová společnost. Nadnárodními obchodními společnostmi jsou evropská společnost a evropské hospodářské zájmové sdružení.

V rámci korporace je nutno vymezit i předmět činnosti. Činnosti, které podle jiného právního předpisu mohou vykonávat pouze fyzické osoby, mohou být předmětem podnikání nebo činnosti obchodní korporace, pokud tato činnost bude vykonávána pomocí osob, které jsou k tomu oprávněny podle jiného právního předpisu. Odpovědnost těchto

Obchodní společnosti pohledem Corporate Governance

osob podle jiných právních předpisů není dotčena. S podnikatelskou činností souvisí provozování obchodního závodu, který se ve smyslu občanského zákoníku považuje za věc hromadnou. Obchodní závod je organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Jméno tvoří souhrn majetku a dluhů. Platí domněnka, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu. Závod může být členěn na pobočky, přičemž pobočka je taková část závodu, která vykazuje hospodářskou a funkční samostatnost a o které podnikatel rozhodl, že bude pobočkou.